

MUZEUL BADEA CÂRȚAN ȘI CARTEA MEDICALĂ**BADEA CARTAN MUSEUM AND MEDICAL BOOKS**

Prof.univ.dr. Liliana Rogoza

Universitatea Transilvania Brașov

Autor corespondent: Liliana Rogoza, e-mail: r_liliana@yahoo.com

Abstract:

Gheorghe Cârțan is one of the most fascinating personalities of Transylvania; more than having descended from Roman emperor Trajan's column as living proof of Dacian and Roman permanence and continuity, he is the one who has succeeded in enlightening the minds and souls of 19th century Transylvanians by the books he carried in his knapsacks from the other side of the mountains.

The paper aims at arguing the importance of the books chosen by Badea Cârțan [Brother Cârțan] for the health education of Transylvanian Romanians, books that could be presented and signalled to researchers from other regions of Romania by various means, including online platforms.

Key-words: *Badea Cârțan, medical books, museum*

Există personalități care ne marchează copilăria prin aura pe care o răspândesc, prin misterul cu care se înconjoară, așa cum e cazul celui pe care, poate fără să îi reținem de la început numele, devenise pur și simplu dacul coborât de pe columnă în marea Romă. Aventurier sau patriot, Badea Cârțan a fost, fără îndoială, un reprezentant de seamă a locurilor transilvane, a luptătorilor pentru emancipare națională.

Muzeul „Badea Cârțan” este renumit pentru cărțile pe care le adăpostește, cărți din toate domeniile, inclusiv cel medical. Deși marea majoritate a lor au fost arse de autorități, în vitrinele improprii ale muzeului se găsesc și astăzi o parte din cărțile aduse cu greutate peste crestele munților, pe cărări ascunse autorităților vremii și scăpate de săteni de la a fi arse, conform dispozițiilor oficiale.

Printre cărți arhicunoscute precum: „Istoria românilor”, „Din scrierile lui Petru Maior”, „Carte de citire”, „Viețile sfinților” sau „Moștenirea lui Șaguna” am descoperit și cărți de medicină, ceea ce pune într-o altă lumină rolul și locul lui Badea Cârțan, acesta transportând și cărți medicale nu numai cărți de din domeniul educației civico-istorice.

Mărturii tăcute ale celor 63 de ani de viață petrecuți intens și închinăți celor alături de care s-a născut, au rămas cărțile și obiectele adăpostite astăzi de muzeul din localitatea

Cârțișoara, care reprezintă el însăși o resursă importantă pentru înțelegerea educației sanitare din acea perioadă, a importanței pe care o are promovarea sănătății încă din acea perioadă, știind că întotdeauna „Cultura și particularitățile epocii și-au pus întotdeauna amprenta asupra îngrijirilor de sănătate” [5].

Fig.1 Muzeul Badea Cârțan (colecția proprie)

Badea Cârțan s-a născut sub raza luminoasă a anului 1848, format într-o zonă renumită pentru implicarea ei în menținerea trează a spiritului românesc, fiind unul din ciobanii care a avut „misiunea” de a aduce, pe cărările transumanței, departe de ochii jandarmilor austro-ungari, cărți care să contribuie la transformarea românilor din simpli supuși fără drepturi în persoane libere, conștiente de rolul și locul lor în societate.

Așa cum afirma și Teohari Antonescu în Jurnal (1893-1908) [1]. Gheorghe Cârțan va rămâne în memoria urmașilor ca: „*acel țăran român, care a mers pe jos din Transilvania ca să vadă Columna lui Traian.*” și am putea continua, ca acel țăran care s-a reîntors în permanență la originile lui, cel despre care vor scrie ziare precum: Il Popolo, Riforma, Il Messagero, La Stampa, Fanfulla, L'Italia, așa cum afirmă O. Metea citat de Gheorghe Cojocariu. [3].

Fig.2 – Badea Cârțan la Roma, imagine accesată pe <http://www.istorie-pe-scurt.ro/badea-cartan-dacul-care-a-coborat-de-pe-columna/badea-cartan-columna-lui-traian/>

Dintre cărțile de medicină pe care le-am descoperit în muzeul Badea Cârțan amintim: „Sinuciderile și cauzele lor” de D. Stănescu, București, Lito-tipografia Carol Gobl, 16 Strada Doamnei 16, 1893, „Igiene școlară” a doctorului Ambrosiu Chețianu, Blaj, 1907, Tipografia Seminarului Arhidiecezan greco-catolic, „Medicina populară – povești date mumelor de familie, infirmierilor, femeilor de caritate, profesorilor și directorilor de școli publice și private, dirigenților de ateliere și fabrici, cu aretarea primelor îngrijiri ce trebuie să se dea în cazuri de accidente grave, până la sosirea medicului” publicată de dr. C.D. Severeanu, redactor al „Gazetei Medicochirurgicale”, medic primar al spitalelor civile. Membru al societății științelor medicale și al societății geografice. Oficer al Stelei României, Tomul I, București, Tipografia Academiei Române, str. Academiei 19, 1880. [2, 6, 7].

Lucrarea de față nu își propune să analizeze din punct de vedere iatro-istoric

cărțile găsite în muzeu, ci își propune să aducă argumente privind importanța cărților alese de Badea Cârțan pentru educarea românilor din Transilvania.

Fig.3 – Badea Cârțan, imagine accesată pe <http://www.istorie-pe-scurt.ro/badea-cartan-dacul-care-a-coborat-de-pe-columna/badea-cartan-columna-lui-traian/>

Sinuciderile și cauzele lor, cartea lui D. Stănescu, apărută în 1893 la București, are 36 de pagini și 13 tabele.

Așa cum arăta Durkheim [4], sinuciderea variază invers proporțional cu gradul de integrare a grupurilor sociale, secolul XIX caracterizându-se printr-un număr relativ mare de sinucideri, ceea ce explică alegerea cărții de către Badea Cârțan.

Astfel, așa cum arată Stănescu: numărul celor care apelau la acest mijloc era destul de ridicat, fiind înregistrate la 1000 de locuitori numeroase sinucideri: „Prusia: 154, Franța: 149, Austria: 149, Bavaria: 99, Suedia: 80, Belgia: 78, Norvegia: 74, Anglia: 74, România: 59, Ungaria: 56, Scoția: 40, Țările de Jos: 44, Italia: 39, Finlanda: 34, Croația și Slavonia: 34,

Spania: 30, Irlanda: 17. [7].

Probabil că omul Gheorghe Cârțan a regăsit în scrierea lui Stănescu o explicație care se potrivea profilului său moral și care l-a determinat să includă această carte printre cele pe care le-a trecut munții în traistele lui roșii, căci: „Dacă sinuciderile se înmulțesc, dacă crimele și ele se înmulțesc, dacă se găsesc omeni cari jură strâmb scăpând pe criminali și acuzând pe nevinovați; cauza nu este alta decât scăderea simțului religios. în nici o parte însă desastrul produs din cauza scăderii simțului religios nu este așa de mult simțit ca în viața familiară”. [7].

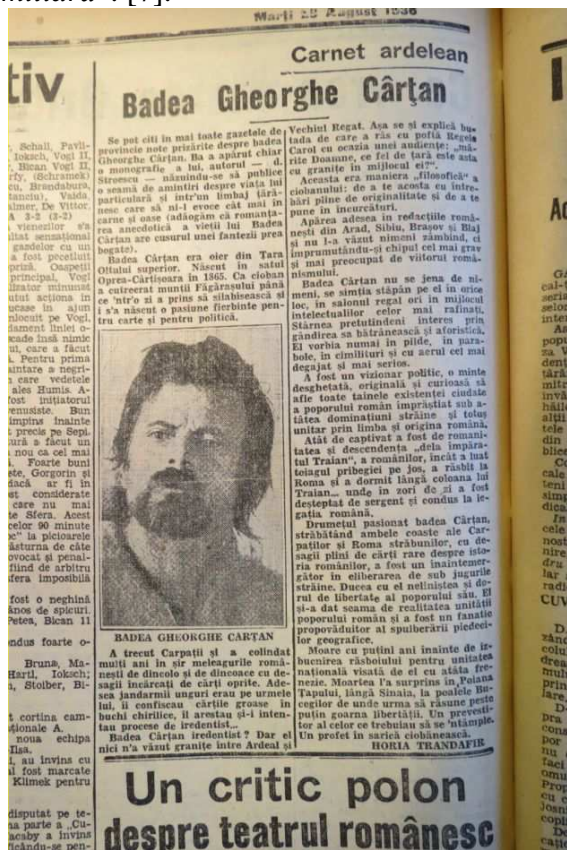

Fig.4 – Badea Cârțan în presă -

http://www.historia.ro/exclusiv_web/articol/tu-cum-i-l-nchipui-badea-c-r-o-fotografie-arhiv-ne-nf-i-eaz-un-b-rbat-alur-star

Igiena școlarăului elaborată de dr. Ambrosiu Chețianu și publicată la Tipografia Seminarului Arhidiecezan greco-catolic de la Blaj în anul 1907, este o reproducere din Raportul institutelor de învățământ din Blaj, 1906-1907, având 34 pagini, 6 capitole, în care autorul ne arată că: „Igiena ne învață cum să locuim, cum să ne hrănim, ce haine să purtăm, și de ce să ne ferim, ca sănătatea noastră să rămână neatinsă de boale. Ea dară nu să

vindece vrea, nu leacuri ne dă, ci povețe pentru păzirea vieții; ne arată apoi izvoarele boalelor, ca știindu-le, să le putem incunjura. Igiena ne face să înțelegem, că boala nu vine asupra noastră din senin, ci adeseori din vina și nepăsarea noastră.”

O altă carte din colecția muzeului sibian este: Medicina populară – poveți date mumelor de familie, infirmierilor, femeilor de caritate, profesorilor și directorilor de școli publice și private, dirigenților de ateliere și fabrici, cu avertarea primelor îngrijiri ce trebuie să se dea în cazuri de accidente grave, până la sosirea medicului – publicată de dr. C.D.Severeanu, lucrare apărută la București, la Tipografia Academiei Române, în anul 1880.

Doctorul Severeanu era redactor al „Gazetei Medico-chirurgicale”, medic primar al spitalelor civile, membru al societății științelor medicale și al societății geografice. Oficer al Stelei României, fiind considerat o personalitate proeminentă a lumii medicale din acea perioadă.

Lucrarea are 260 pg, 31 figuri, fiind dedicată: „Domnilor Principe D. Gr. Ghica, Doctor Carol Davila, Grigorie C. Cantacuzino, Efori ai Spitalelor Civile din București; spre semn de recunoștință pentru ajutorul material ce au dat la tipărirea acestei cărți.” și premergetorului medicinei în România: D.N. Cretzulescu, Omagiu și stimă.

Printre informațiile de anatomie sau igienă se numără și cele legate de camera pacientului sau cele legate de medicamente.

Ne vom opri pe scurt doar la aceste două aspecte cu importanță majoră în educarea populației, deși cartea ar merita, ea însăși o analiză aparte.

Astfel, populația este învățată să asigure igiena camerei unui bolnav, prin măsuri simple, dar foarte eficiente: „Camera în care stă un pacient, trebuie să aibă cât mai multă lumină și mai mult aer curat; mai multe ferestre și uă sobă” Pe lângă condițiile de mediu există și alte măsuri legate de păstrarea medicamentelor și de prevenire a accidentelor:... „Uă masă să fie hotărâtă numai pentru ținerea medicamentelor. Medicamentele să se așeze cu îngrijire pe acea masă, celle de beut deosebite de cele externe, ca să evite astfel ori-ce greșelă periculoasă s’ar putea face prin schimbarea lor.” [6].

Într-o epocă în care exista puțin personal

medical și accesibilitatea la acesta era foarte redusă, implicarea aparținătorilor era esențială, aceștia trebuind să devină parteneri în procesul de îngrijire a pacienților.

Astfel, autorul consideră că era nevoie: „1. ca îngrijitorii de pacienți să dea medicamentele după arătările și orele prescrise; 2. Să nu se neutralizeze acțiunea remediurilor prin cantități prea mari de tisane; 3. să facă ca totul ce se dă pacientului să lucreze în același scop; s.e. când este vorba de un somnifer (medicament care aduce somn), să caute ca pacientul să se aple în poziția cea mai bună de a dormi și așa pentru ori care indicație.” [6]

Muzeul Etnografic și Memorial Badea Cârțan, aflat în Cârțișoara, la poalele munților Făgăraș, este o inestimabilă sursă de informații privind cărțile pe care un om dedicat comunității din care face parte, în condiții vitrege, decide să le aleagă pentru a fi de folos semenilor lui.

Mai mult decât în alte domenii ale sănătății, în domeniul prevenției și al educației acțiunile conjugate ale profesioniștilor dar și ale celor care se implică în acest domeniu ca parte integrantă a educației generale este foarte important.

În aceste zile în care, în dezbateri publice este o nouă curricula pentru elevi și în care, printre materiile care ar putea fi restructurate se numără și cea legată de educația pentru sănătate a elevilor, modelul lui Badea Cârțan, cel care a adus cărți de educație pentru sănătate ar putea să fie un model, nu de întoarcere în trecut ci de abordare vizionară a unei probleme care trebuie să fie cu adevărat de importanță națională.

Bibliografie:

- [1] Antonescu T. - Jurnal (1893-1908), ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Lucian Nastasă, accesat la www.history-cluj.ro/cercet
- [2] Chețianu A. - Igiene școlară”, Blaj, 1907, Tipografia Seminarului Arhidiecezan greco-catolic
- [3] Cojocariu G. - Dimensiunea psihoistorică a protocronismului în media românească. I, Rev. Psih., vol. 58, nr. 1, p. 65–76, București, ianuarie – martie 2012
- [4] Durkheim, Emile (1993). Despre sinucidere, Iasi, Institutul European
- [5] Rogoza L., Andreescu O., Leășu F. - File din istoria sănătății publice – modele, provocări, oportunități, 2014,
- [6] Severeanu C.D. - Medicina populară – povești date mumelor de familie, infirmierilor, femeilor de caritate, profesorilor și directorilor de școli publice și private, dirigenților de ateliere și fabrici, cu aretarea primelor îngrijiri ce trebuie să se dea în cazuri de accidente grave, până la sosirea medicului, București, Tipografia Academiei Române, 1880, 260p
- [7] Stănescu D. - Sinuciderile și cauzele lor, București, Lito-tipografia Carol Gobl, 16 Strada Doamnei 16, 1893